

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijk en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

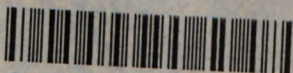
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

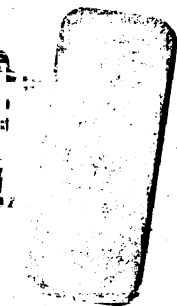
C.S. 6.

1625

Ar 2093. N. 3607.

01 1764 3031 UB AMSTERDAM

DE TWEEDE WACHTER, 2093

Brenghende tijdinghe vande nacht,

dat is/

Van het overgaen vande

BAHIA,

MET

Eenen heylsamen raedt , wat daer
over te doen staet.

Ierem. 3. 8.

Hoewel hare Sufter, Iuda de verstockte gezien heeft, hoe
de Heere de ongehoorsaemheyt Israels des af-valligen
ghestraft heeft, ende haer verlaten, ende haer eenen
scheyt-brief gegeven; So en vreeft hare Sufter Iuda de
verstockte niet, maer gaet henen ende drijft oock
hoererie.

Ierem. Claeck. 4. 15.

Soo datmen oock onder de Heydenen began te segghen,
sy en fullen daer niet langhe blijven.

S' GRAVEN-HAGHE,

Voor Aert Meurs Boeck-vercooper, inde Pape-straat
inden Bybel, Anno 1625.

THE
LIBRARY
OF THE
CONGRESS

PHOTODUPLICATION SERVICE
UNIVERSITY MICROFILMS
SERIALS ACQUISITION
300 N. ZEEB RD.
ANN ARBOR MI 48106-1500

U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE
1980 O - 280-000

U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE
1980 O - 280-000

U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE
1980 O - 280-000

U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE

U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE
1980 O - 280-000

Aenden Doortuchtigen Hooch-geboren Vorst,

HENRY van NASSAV

Prince van Orangien, Gouverneur ende Capiteyn
Generael van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, ende
West-Vrieslant, Zutphen, Vtrecht, ende Overyssel,
midts gaders Admirael Generael van de Zee, Onder
het gebiedt vande Hooge ende Moghende Heeren de
Staten Generael, der Vereenichde Neder-landen,

Doortuchtige Vorst ende Hooch-geboren Heere :

HET eene vree is nauwlycx voor by, ende Apost. 9. 12
siet daer coomt een ander na dien, als de wolc- Ecclesi. 12. 1.
ken nae den regen, gelijk Salomon spreekt,
En gelijk dan de baren der zee malcan-
deren slaen, so comt d'eene swaricheyt op Ierem. 23.
d'andre vanden Heere, die beyde een God is na by, ende verre; 23.
Also gelieft het de Heere dē aen-vanck van uwe Vorste-
licke regeringe over ons te bejegenen, om de selve hier
na, gelijk wy alle wenschē, ende vertrouwen, voorspoe-
digert te maken. Wat sullen wy hier toe doen? Ier. 4. 31.
Met de han- den op de heupe sitten, als een hulpeloofse vrouwe in kints noodē,
ende de moet verloren geven? Neen, want dan waren wy
verlooren, Maer wy sullen worstelende regens, ende in Luxor & emergo.
de baren, sien dese groufame golven te boven te comen,
ende dencken, Iob. 5. 6.
dat moyte niet en gaet uytter aerden, noch
dat ongeluck niet en waft uyt den acker by gevalle; dat oock
de Heere, die een sonderlinge lief-hebber der menschen
is, de menschen niet en plaecht van herten, ende uyt gennuchte, Ier. Clacch
maer dat hy toorn overbrengt, dat geschiet om der sonder 3-33..
wille,

wille, die de Heere daer door geerne af breken soude. Dit moet beyde van hooge ende leege, die het lieve Landt, ons Vader-landt lief hebben, ter herten genomen werden; ende meest van die gene, die het meeste deel inde ghemeyne regieringe, ende het meeste lot in het Landt hebben; Ende wy Gods volck zijnde, ghelijck wy ons roemen, ende connen niet anders dan door Gods middelen ende handt geholpen werden. Nu welck is Gods middel, ende welck is Gods handt ten goede over ons?

Ab. 26.
27.

Gelooven wy de schriften, gelijk ick verhope dat jae, de geest Gods salt ons seggen, door twee ja drie geloof-weerdige getuygen, buyten alle op-spraecke, soo wy slechts Gods woort gelooven, Niet door Roge, Sweert, Strijtpaerden,

Hof. 1. 2.

ofte Ruyteren: Segt d'eene, Het en sal niet geschieden door heyr, ofte door cracht, Maer door des Heeren Gheest, Segt

Zach. 4. 6.

d'andre, Want Sion moet door recht verlost werden, ende hare

Iesa. 1. 27.

gevangenen door gerechticheyt, Segt de derde, Op dat alle woort bestae inde mont van twee ofte drie ghetuygen;

Dit is dan een besegelde waerheyt, die niemandt neenen noch lochenen en can, daerom is het oock soo verre van daer, is, dat wy de *Vasten-biddagen*, die wy te voren so menichvuldich hebben ghehouden, nu dat de swaricheden hoogher beginnen te gaen, souden onder laten, dat wy nootsakelick, willen wy anders van den Heere geholpen werden, tot de voorghemelde *Vasten-biddagen*, nae alle Godlijck bescheet in Gods woort beschreven, en onder het oude volck gebruyckt, moeten voegen het af-breken van onse gewoonlijcke sonden, so int bysonder, als int gemeen, want elcke staet heeft zijne sonden, die moeten ondersocht ende gebetert werden, so wy anders van den Heere hulpe meenen te verwerven; Het schijnt een dwafen raedt te zijn, nochtans de besten ende oudsten, die, om een hellende staet staende te houden, ende op te helpen,

helpen, can verdacht werden; daerom oock de Heero
het recht des Vasten-biddaechs, in zijn boeck so duydelick
 heeft beschrijven laten, *ter eeuwigher ghedachtenisse op de*
naercomelingen, op dat het achter-volcht werde, met dese
 seer duydelijcke woorden, *In so groote letteren beschreven*,
datse oock vanden voor-by-loopende man, connen ghelesen Hab. 2. 1.
 werden, Aldus, *Soude het sulck een Vasten zijn, dat ick ver-*
kiese, dat de mensche eenen dach zijn ziele bedrukt, dat hy
zijn hooft crommet, ghelijck een biese, ende eenen sack, ende
asschen onder hem spreijdet? Soudet ghy dat een Vasten heeten,
ende eenen dach den Heere aen-ghenaem? En is niet dit het Iesa. 58. 3.
Vasten, dat ick verkiese, dat ghy los maket de banden der on-
gerechtigheyt? dat ghy vry los latet de geplaechde, ende dat
ghy lieden breket allerley jock? En is niet dat het Vasten, dat
ghy den hongeren deylet u broodt, ende dat ghy de arme ver-
drevene leydet in u huys, ende wanneer ghy eenen naeckten
siet, dat ghy hem decket, ende dat ghy u selve van uwen
vleesche niet en verberget?

Ende nu is de Heere foo ghenadich over ons, dat hy,
 nae het over gaen van *Breda*, ons een ghewenschte ver-
 aedeminge heeft gegeven, ende onsen vyant, *als een rinck* Ies. 37. 29.
inde neuse, ende een ghebidt inden mont gheleyt, dat hy niet
 voort-gegaen is, om ons voorder af-breucke ofte schade
 te doen in onse Landt-palen. Soo verwacht nu oock de
 Heere, die onse Overheden dese ruste ghegheven heeft,
 datse haer sullen op-maken, om het aengesichte des Heer-
 ren te foecken, ende eenighe merckelicke reformatie
 over verscheyden Landt verderfelicke sonden, inde tijt
 vande aen-staende Winter-laghe, die voor handen is, te
 doen, gelijk dan vele dingen, niet alleene geduerende
 de voor-gaende oorloge, die veel schuyls ende vuylic-
 heyt op-gheworpen heeft; maer oock gheduerende den
 verleden Stil-stant van wapenē, ende In-lantsche beroer-

ten (daer in elck een ghesocht heeft meer zijn partie te stercken, door sulcke luyden, die hem toegedaen waren, al waer het oock met veel toe te geven, tot nae-deel van het Landt, dan het gemeene beste wel te versorgen) zijn verstuyckt, ende uyt hare behoorlicke plaetse ghestelt, die van noode hebben wederom te rechte ghebracht te werden, daer toe de Heere ons sonder twijfel dese ruste heeft gegeven; geheel anders met ons handelende, dan hy met andre onse Naebuerighe landen ende Bondt-ge-nooten heeft gedaen, *met de welcke hy een eynde ghemaect heeft, soo dat het ongheluck geen tweemaal en is gecomen, op dat wy tijt ende ruymte hadden, om den toorn des Heeren, die even seer over ons blijft roockende, met spoedige gemoet beteringe te stillen, inden Sone sijner liefde, die alleene bequaem is, om sulcx te wege te brenghen, ende oock doen wil; so wy anders nae luyt zijnder commissie, aen zijne af-gefondene Boden, d' Apostelen gegeven, den Evangelio gelooven, ende ons selven bekeeren willen, elck van zijne boose wegghen, ende vanden wrevel zijner handen.*

Den eersten *Algemeynen Vasten-biddach*, nae dat uwe V. G. de schouderen heeft gheboden, om de dadelijcke regieringe deser Landen, in soo commerlijcken tijdt aen te nemen, is noch te houden; dese wensche ick, ende vele trouwe luyden inden Lande met my, dat nae *het voorgescreven recht des Vasten-biddaechs*, mochte beleydt ende gehouden werden; *Dan soude ons licht mogen door-breken, als den Morgen-roode, ende onse genesinge snellyck uyt-spruyten, ende de Heere onse gherechticheyt soude voor ons henen gaen, inde Avant-guarde, en de heerlijkheyt des Heeren soude onse Arriere guarde ende achter tocht wesen; Dan soudent wy roepen, ende de Heere soude ons antwoorden, dan soudent wy schreyen, ende hy soude seggen, Hier ben ick; ghelijck de*

voor-

voor-gemelde Propheet ter voor-ghemelde plaetse dese
schoone belofte doet, aen alle die gene, *die het recht des
Vasten-biddachs* wetende, oock daer naer souden trach-
ten te doen.

Inde swaarmoedige ghedachten, die ick nu en dan by
my selve hebbe, *inde nacht als de slaep op de lieden valt, om* Job 4. 13.
te dencken hoe het hier naemaels gaen mochte, Dan. 2. 29 ten aen-siene
van ons lieve Vader-landt, 't welcke, noodts halven, in-
gewickelt is in een onversoenelicke Oorloghe teghens
den machtichsten Potentaet, die het Christendom, jae
de weerelt kent, *die beyde een slechte slanghe, ende een crom-* Iesa. 27. 1.
me slomme slanghe is, dat is, *machtich ende listich*, daer van
geen uyt-comste te bedencken is, dan onsen, ofte sijnen
onder-ganck; trooste ick my selve inde vrede met God,
die ons *de Heere Iesus Christus, de Vrede-vorst*, verworven
heeft *door sijn bloet*, 't welcke beter dingen spreekt, *dan het* Hebr. 12.
bloet Abels, *Ende in het verbondt der genade* 't welck de 24.
Heere onse God, door zijn tusschen comen, met ons ge-
maect heeft, daer door ons een vrymoedigen toeganck
tot den throon sijner ghenade gheopent is, om alle onse
bysondere aen-liggende nooden, ende swaricheden in sij-
nen boesem uyt te storten, waer by so dit wilde comē tot
een steunsel ende onderhoudinge van het lieve Lant ons
Vaderlandt, dat de staet des Landts tegenwoordich sich
mede met den Heere sijnen God wilde versoenen, over
een menichte der sonden, die onder ons werden begaen,
als of sonde geen sonde en ware, ende dat de *Hooge-machten
des Landts*, in plaetse van alle *die vreemde verbonden ende
aliantien*, die nu en dan, op elcke occasie die voor-valt,
met de Coningen ende Vorsten der aerden werden ghe-
maect, eens een eenich verbondt met den Heere haren
God condon treffen, daer in sy nae de wijze der Godsali-
ge Regenten onder het oude volck Gods, *in een verbont*

met den Heere traden, ende hem swoeren, dat sy den Heere
 haren Godt souden soecken van gantscher herten, ende van
 gantscher ziele, ende hem nae-wandelende, houden alle sijne
 geboden, ghetuygenissen, ende rechten, Ende dan noch het
 voor-gemelde verbondt, geliefden te zouten, ende verster-
 ken met het zout des heylichdoms, om te reformeeren ende
 verbeteren verscheyden ergherlicke sonden, die noch
 steeds onder ons omme-gaen, als of sonde geen sonde en
 ware, ghelijck de Godsalighe Coningen ende Regenten
 onder het volck Godts ghedaen hebben, daer van ons
 d'exempelen tot navolginge in het weerde woort Gods
 zijn beschreven, 2 Cron, 15. vers. 12. 14. 2 Con, 23. 3. Esra
 10. 15. 19. Neh. 10. 29. Dan wilde de Heere onse Staet
 1es. 38. 20. maecken tot een staet des stijfs daermen te samen comen sou-
 de, tot een geruste woon-plaetse, tot een hutte die niet omme
 gheworpen soude werden, welckers staecken inder eeuwicheyt
 niet en souden uyt-getogen, ende welckers reepen niet en souden
 gebroken werden, Maer nu, eylacy! schijnt dit gewichtich
 point voor de ooghen vande Regenten des Landts tot
 noch toe verborghen te zijn, die steeds daer henen be-
 weecht werden, om haer selven met vreemde aliantien
 1er. 14. 10 te stercken, altyt henen ende weder loopende, sonder te hys-
 se tonnen blijven, teghens den raedt des Propheten, die
 daer segt, wanneer ghy stille bleeft, soo soude u geholpen wer-
 1es. 30. 15. den, door stille wesen, ende vertrouwen op den Heere uwen
 God, soudt ghy geholpen werden, doch ghy en wilt niet, ende
 spreeckt, Neen, maer op paerden willen wy vlieden, om hulpe
 te werven, Daerom sult ghy velt-vluchtich zijn, ende op loo-
 pers willen wy rijden, daerom sullen uwe vervolghers u over-
 loopen; De Heere gheve dat wy teghen-woordich beter
 daer mede mogen slaghen dan voort henen, al hoe wel
 het seer te vreesen is, dat wy maer een cleyn heuvelken
 zijnde, onder het gedruys van die machtige bergen, die
 niet

niet anders en soecken, dan de slagen vanden alghemeen-
 nen vyandt, met onsen rugge te schutten, ghereet soude
 over-rompelt ende verplettert werden, ofte, ten schoon-
 sten ghenomen, in een gheduerighe oorloghe blyven,
 ghelijck wy even met die onse daet, wel verdienen, nae
 den woorde des Heeren, door den *Siender Hanani*, over 2 Chro. 16
 den Coninck *Assa* uyt-gesprocken, seggende, *Dat ghy u* 7.
op den Coninck te Syrien hebt verlaten, ende niet op den Heere
uwen God, daer in hebt ghy zottelijck gedaen, daerom sult ghy
oock van nu aen Crijch hebben, Hier sien wy onse sonde,
 ende plage te ghelijcke, *want van onser jeuget aen, hebben*
wy alle tijt, nu naer Egypten, ende dan naer Assyrien geloopen,
nu des waters Phrats, dan des waters Sihors willen drincken, 1er. 2. 13.
doende een dobbel sonde, mits dat wy de levendige borne ver- 18.
laten, ende graven ons uyt-gehouden bornen, die vol holen
sijn, ende geen water en geven; Ende noch gapen onse ooghen 1er. clacch.
nae nietige hulpe, dat se schier moede werden, ende wachten op 4. 17.
een volck dat niet helpen en can, Daerom brullen oock de leeu-
wen over ons, ende schreyen tegens ons; ende wy blyven
 steets in een verwerde Oorloge in-gewickelt, daer van
 geen eynde te bedencken is, Dit zijn gewisse woorden
 Gods, die wy te meer behoorden te gelooven, om dat
 wy de bevindinge daer van soo levendich aen ons selven
 hebben, dat de gunste der menschen maer en is Ebbe en
 Vloet, nu af, dan aen, alwaer gheen verskeringhe met
 alle in en iste vinden, *daer doch de Heere onse God sodanich*
een is, die hem selven niet en can verloochen, by den welcken Iac. 1. 17.
oock geen veranderinge, jae selfs geen schaduwe van veran-
deringhe en is, om ons wel te doen, als wy slechts sijnen
mont cussen, ende sijnen raet volgen willen. Niet dat ick
 wil seggen, dat wy maer een cleyn heuvelken zijnde te-
 gens soo machtigen Bergh, de aen-geboden hulpe van-
 de om-ligghende Vorsten, die wy billickten mogen aen-

sien als Godseygene handen, ende naest gefubordineerde middelen om ons te helpen, soo het selve maer inden Heere, ende met een respect tot God geschiede, souden verachten; maer dat wy voor al op de gunste des Heeren moeten acht gheven, die wy op geene van onse saecken connen verachten, indien wy niet overneerstich zijn om van voor d'ooghen des Heeren te doen, wat hem mishaecht, ende nae-trachten wat hem behagelijck is; *Dit moetmen dan doen, ende het andere niet nae-laten.*

Het is de gemeene wijze van vele Groote ende Machtige, jae oock wel vande cloucxste ende verstandichste inde weerelt, datse op den Heere haren God, die doch steets een onbeweechelijck ooghe op haer heeft, weynich sien in alle dat sy ter handt nemen, *als of de Heere*
Zoph 1. 12 *noch goet, noch quaet en dede*, gelijk vele geweldige ten tijden des Conincxs Iosia, *die welsachte op haren droefem laghen*, eens spraecken, Ende het wert oock de Vorsten van Iuda, *ten tijde des Conincxs Hiskia*, ter eeuwiger schandenaeggeven, *datse siende de reten aende stadt Davids, datse vele waren, vergaderden de wateren des benedensten Badt-waters, telden de huysen Ierusalems, ende wierpen som-*
Iesa. 22. 9. *mige huysen om-verre, om de muynen te bevestigen, maeckten een gracht tusschen beyde de muynen voor de wateren desouden Badt-waters, doch en sagen niet*, gelijk den text segt, *op*
Ies. 22. 11. *dien die sulcker reten beschickte van verre tijden*, ende de plagen ghereet maeckte om haere onbedachtsaemheyt daer mede te straffen; Dit neemt de Heere met rechte feer qualijck, alst alsoo geschiet, dat sy, die boven vele andre, macht, eere, ende wyfheyt vanden Heere hebben ontfangen, die oock uyt het eerbiedich respect, 't welck sy selve van hare onderdanen vorderen; ende oock, door Gods genade, vercrijghen, by suleken merckelijcken bewijs teecken, 't welck sy selve van hare onderdanen ghe-

ghenieten , niet en leeren , wat de Godlijke Majesteit
 betaemelick is, *om hem toe te brengen eere , ende sterckte,*
 gelijk den *Psalmist* haer foo ernstelick beveelt, seggen-
de, Brenghet herwaerts den Heere ghy Gheweldighe, brenget Psal. 29. 1.
herwaerts den Heere eere ende sterckte, Brenghet herwaerts
den Heere d'eere sijns naems, biddet aen den Heere in heylige
vercieringe; Ende als so billicken recht des Heeren wert
versuymt ende onder-gelaten, ende datmen metter ooge
fiet, datter naulicx yemandt, immers vande Geweldige
des weereelts, min geacht wert, dan de Heere God selve,
wat wonder dan, dat sijnen toorn ontdeekt wert vanden her
mel over sulcke, die hem alsoo uytter acht doen, ende
dat de Heere dan oock eenighe der selver nu en dan, an-
dre ten exempel, seer smadelicken affronteert, te schande
maeckt, jae inden dreck duyckelt, gieten de alsoo ver. Job 12. 21.
achtinghe over sulcke Vorsten, die den Heere niet meer
en achten, dan of hy noch goet noch quaet en dede; Ende bem. Zeph. 1. 12
daerom oock in alle hare nucken, voor niet met alle houden, als
den Psalmist spreeckt, Op datse leerden, dat God de Heere Psal. 18. 4.
de hoogste macht heeft over der menschen Coninckrijcken, Dan. 5. 21
ende geeftse wien hy wil.

Vwe Vorstelicke Genade gelieve dit, *als een woort aller*
aen-neminghe weerdich, ter herten te nemen, ende ten ghe-
moede te voeren, om daer nae alle sijne saecken alsoo te
richten, dat yder een mercken möchte, dat God de Alder-
hoogste in alle Landen, oock by uwe V. G. in de hoogste
achtinge is. Dit, indien yet, woude de Regieringe van
uwe V. G. in allen deele voorspoedich maken, insonder-
heyt so de selve, uyt dit respect, na den raedt des Heeren,
eñ d'exempelen van voor-gaende Godsalige Regenten,
wilde de openbare sonden, die der luyden ende Landen bederf Prov. 1. 4.
zijn, gelijk Salomo den eerst-geboren Sone der wijsheyt on- 34.
der de menschen kinderen getuycht, tegens gaende met.

*zijn ooghen verdrijven ; Dan soude u huys noch meer toe. ne.
Pro. 14. 34 men, ende het huys uwer vyanden aff-nemen , Want de Heere
2 Sam. 5. 1 wil ghewijfelyck eeren, die hem eeren.
1 Sam. 2.*

20.

Ende of schoon uwe V. G. niet alles aenstont en conde
beteren, dat verstuyct is, en wel gebetert diende, gelijk
1 Sam. 2. dan, *alle het cromme niet en can gebetert, noch alle seylen getelt
worden, als Salomo segt , van wegen het contrast der men-
schen, die daer teghens strevelen ; Soo is daer immers
een sake, die uwe V. G. alleene aen de handt heeft, ende
beteren can , daer van ick goet ghevonden hebbe uwe
V. G. alder-ootmoedichst te waerschouwen , vertrou-
wende dat de selve , na hare gewoonlijcke goedertieren-
teyt aen allen, sich hier over niet en sal verbelgen ; Ende
is even dese saecke , Dat gheen onschuldich bloet der
menschen , (daer over de Heere , de Lief-hebber der
menschen , soo sorgvuldich is geweest , dat hy al inden
beginne , eer de Wet der thien woorden statelijcker-wijse
gegeven was , heeft gesproken , Ick wil uwes lijfs bloet
Gen. 9. 5. wreecken , ende wilt wreecken van alle dieren , ende wil der
menschen leven wreecken van een yegelyck mensche , als die
zyn broeder is,) inde Landt-palen uwer bedieninghe ver-
goten werde , sonder behoorlijke straffe , door den
Bloet-wrecker daer over te brenghen, soo veel sulcx door
neerstich ondersoeck ende toelicht , doenlijck is , Ende
Num. 35. dat geen versoeninge genomen werde over de ziele des doot-
31. slagers , sonder diens bloet , die het vergoten heeft, want hy is
des doots schuldich, ende moet de doot sterven, gelijk de Wet
so duydelick beveelt, Num. 35. 31. Want sulck bloet wert op
Ezech. 24. eenen blooten rot-steen vergoten, als de Propheet spreeket,
7. 't welck d'aerde niet in en drinct, maer blyft geduyrichlijck
Gen. 4. 10. roepende om wracke tot God inden hemel, en trect dese plage
over het Lant, daer sulck bloet vergoten wort, dat d'aer-
Num. 35. de niet alleene haer vermogen niet en geeft , maer oock alsoo
33. wert*

wert geschonden, dat het Landt overladen zijnde van het
 onschuldich bloet der menschen, 't welck door de *Bloet-*
wreecker niet en wert gewrocken, *schijnt als een droncken* Esa. 24. 20
man te tuymelen, dat het niet staende can blyven, Ende ten Levi. 18.
laesten oock wel sijne Inwoonders uyt-spouwen moet; dit dient 25.
 dan onder andre ghebetert, ende uwe V. G. gelijk de
 selve niet alleene het hooft is vande *Chrychf. ordeninge*,
 maer oock vande *Iustitie* onder ons, can op zijnen stoel Pro. 20. 8.
sittende, sulck quaet verdryven met zijne ooghen, Als dan
wil oock uwe ziele dierbaer. ende costelyck zijn voor Godt, Psal. 116.
Iae uwe doot selve weert ghehouden worden voor den Hee- 15.
re, Ende wannedr hem een mensche verheffen sal, u te ver-
 volgen, ende nae u leven te staen, soo sal uwe ziele inghe-
 bonden zijn in het bondelken der levendiger, daerentegens 1 Sam. 25.
uwer vyanden leven sal verslingert werden, als in een slingere. 29.

Ende hoe wel dit maer een saecke is onder vele, die
 wel dienen gebetert, soo is evenwel de genade des Hee-
 ren soo groot, dat dit voor sijne Majesteit *als een roock* Psal. 69.
des liefelycken reucx soude wesen, ende hem beter behagen, 23.
dan het slach-offer van een osse die hoornen, ofte een schaep dat
clauwen heeft, indien het maer met respect tot sijne God-
 licke Majesteit en in gehoorsaemheyt van zijn gebodt,
 werde ghedaen. Wy hebben tot desen propoofte een
 merckweerdighe geschiedenisse, ten tijde des Properen
Jeremia voor-ghefallen, ter wijlen de stadt *Ierusalem* van
den Coninck van Babel was belegghert, dat de Coninck
Zedekias, die daer binnen was, met allerley swaricheden,
 jae met de vier boose plagen des Heeren beclemt, merck-
 kende, dat vele onder sijne Gheweldighe inde stadt, jae
 mogelick hy selve, teghens het uyt-gedruckte ghebodt
 des Heeren vele van hare broederen in slavernie hielden,
 boven den behoorlijcken tijdt inde Wet voor-gheschre-
 ven, nam voor het selve te beteren, ende besloot met

sijne Gheweldigē een vry laer te laten nyt-roepen, om hare
 broederen los te laten, daer toe tredende in een Verbondt met
 den Heere, om het selve oock spoedelick te doen, deelden een
 Calf in twee stucken, ginghen tusschen beyde de deelen henen,
 met dit bescheet, dat die gene die sijn verbondt ende be-
 losse int los laten van hare Slaven quame te verbreken,
 alsoo soude verbroken ende ghemaectt werden, als dat
 Calf, 't welck sy in twee stucken gedeelt, ende tusschen
 de deelen henen gegaen waren, gelijk dan de gelegent-
 heyt van sulcke verbonden mede bracht, dat verbondt-
 brekers in twee stucken ghedeelt, ende verbroken wer-
 den. De Heere desen haren ernst merckende, over de
 beteringe van dese eene sonde, alhoewel daer meer over-
 tredinghen des Wets onder haer waren; gelijk die gene
 die de Propheten van die tijdt wil lesen, wel can bemerc-
 ken, *12iste keuen wel de vlieghe aen het eynde der wate-
 ren in Egypten*, ende beweechde het herte vanden Co-
 ninck Pharao, dat hy met een machtich leger op-quam;
 om Ierusalem 't ontfetten, daer door den Coninck van
 Babel ghenoodtsaectt wert de belegheringhe op te bre-
 ken; ende van voor de stadt van Ierusalem op te trecken.
 Siet wat een ghenadigen seghen de Heere aen haer heeft
 bewesen, om de reformatie van eē eenich poinct, 't welk
 sy voornamen te doen; *Ende dese hare tijdt soude eeuwich
 gheduert hebben, indien sy niet als een valsche boghe waren*
omme gheslaghen teghens haer verbondt, soo statelijcker
 wijze ghemaectt, te doen; maer hadden in die voet-stap-
 pen voort-gegaen, om alle andere dinghen, het eene
 voor, het andere nae, te reformeren ende verbeteren,
 na alle het gansche verbondt Gods. Ende dusdanigen ge-
 made haddē wy mede in onse dagen te verwachtē indien
 slechts *de Hooge Machten onses Landts* in dien selven geest
 ende voet-stappen voort-gaende, het eene voor, het an-
 dere

dere na, nae het gantsche Verbondt Gods, oock beteren
 wilde; Daer toe ick mijne knien daghelickx buyghe,
 voor den Salighen ende alleen gheweldigē, voor den Coninck
 der Coninghen, den Heere der Heeren, die alleene onsterffe-
 lijckheyt heeft, ende woont in een licht daer niemant toe gaen ^{1 Tim. 6.}
 en can, die gheen mensche ghesien en heeft, noch oock sien can, ^{1 s. 16.}
 dat hy dat ghenadich werck onder ons voordere, Amen.
 Iae Amen: Hem sy eere ende macht in eeuwigheyt, Amen.

Vwe V. G. Ootmoedighe ende onder-
 danighe Dienaer inden Heere:

Jreneus Philalethius.

B 4

2 Chron,

Ende de loopers gingen henen met de Brieven, vande hant des Conincx Hiskia, ende sijner oversten, door gantsch Israel ende Iuda, uyt den bevele des Conincx, ende spraken: Ghy kinderen Israels, Bekeert u tot den Heere den God Abrahams, Isaacx, ende Israels: Soo sal hy hem keeren tot de overgheblevene uyt de hant des Conincx te Assur.

Ende weest niet als uwe broederen, die hen aenden Heere harer Vaderen God vergrepen, ende hy gaffe in eene verwoeftinghe, als ghy-lieden selfs siet.

Soo en weest niet halstarrich, als uwe broederen, maer geeft uwe hant den Heere, ende dient den Heere uwen God, soo sal hem de grimmicheyt sijnes toorns van u keeren.

Want soo ghy u bekeert tot den Heere, so sullen uwe broederen barmherticheyt hebben, voor dien, diese ghevanckelick houwen, want de Heere is barmhertich ende ghenadich, ende sal sijn aenghesicht niet van u keeren, soo ghy u tot hem bekeert.

Ende de loopers gingen henen, van de eene Stadt in de andere, inden lande Ephraim Manasse, ende Sebulon, maer sy belachtense ende bespottense.

Doch verootmoedichden hen sommighe van Asser, ende Manasse ende Sebulon, ende quamen te Iersalem.

Oock quam Godes handt over Iuda, dat hy haer gaf eenereley herte te doen nae des Conincx ende der oversten ghebodt, uyt den worde des Heeren.

De

De tweede Wachter,
Brenghende tijdinghe vande nacht,
dat is,

Van het overgaen vande

B A H I A.

M E T

Een heylsamen raedt daer teghen.

Theophilus.

Achter, wat tijdinge vande nacht? Wach- Es. 21. 11
ter, wat tijdinge vande nacht?

Timotheus.

Wat anders/dan dat de morgenstondt Es. 21. 12
comt, ende de nacht mede, want de Bahia
is in/ ende Salvador ober / gelijk de geruchten loopen.

Theophilus.

Doorwaer/dat ware/gelickamen seght/ een nieuwen
slach in een versche wonde/ die noch niet op-gedroocht/
veel min genesen is / Daer wie zoude dat gedacht heb-
ben / dat die onberwinnelijke plaetse / die niet alleene
van wegen hare ghelegentheyt / maer oock soo mach-
tigen Crijcht-macht/als 1500. Soldaten/ 300. Boot-
gesellen / alle geresolveerde luyden daer binnen / ende
dan noch boven dien / soo treffelijke Predicanten / die
voor vele honderden ronden strecken / ende die wy / ge-
lick vande Prophete Elias, ende Eliseus, sijnen na- 2 Con. 2.
sate/ wert getuycht / dat sy waren de wagens ende ruy- 12.
terie Israels, oock moghen houden / alsoo soude inge-
C nomen

t Sarnen-sprake

nomen werden / wie soude dat gedacht hebben?

Timotheus.

Maecht ghy wie / die Godt / ende lijnen aert kende /
 Amos. 4. **ende weet** / dat de Heere wel gewent is te treden op de
 13.
 Amos. 5. **hoochten der aerde, als op een hoop slijcx**, Ende hem te
 9. **verquicken met verwoestinge tegens de machtige, Soo**
dat oock de verwoestinge wel comt over een vaste stadt,
ghelijck de Heere sulcx aen den moedigen Edom heeft
bewesen / vanden welken den Propheet Obadia eens
sprach / Den hoochmoet uwes herten heeft u bedro-
 Obad.
 vers. 3. **ghen**, terwylén ghy in steen-rotzen woont op uwe
hooghe berghen, ende spreeckt in uwer herten, wie
wil my hier onder stooten. Daer op de Heere aldus ant-
woort, wanneer ghy al schoon inde hoochten voert, als
eenen arent, ende maeckte uwen nest tusschen de ster-
ren, soo wil ick u doch van daer, hier onder stooten;
spreeckt de Heere.

Theophilus.

Maer Timothee, geloof ghy alsoo terstondt alle ge-
ruchten / die onder het volck gestropt werden:

Timotheus.

Ja ick doch / want men siet / datse dickwils waer zijn
ende dat de stemme des volcx / is als de stemme Gods.

Theophilus.

Het is nochtans tegens de leere vanden wijzen Salo-
 Pro. 14.
 15. **mo, die seght / dat de onbesinnede alle dinck geloof.**
Wat my aengaet / ick hebbe upt de bebindinghe van
verleden saken gheleert / noch de gemeene discoursen,
noch de loopende tijdingen, soo gereet geert geloof te
geven / want wat de discoursen aen gaen / my gedenckt
seer wel / dat als de West-Indische vlote eerstmael nae de
Brasilien was verrocken upt dese Landen / om de Bahia;
ende

van het overgaen vande Bahia.

ende *Salvador* in te nemen / datmē also daer van sprack /
als van een sacke / die niet seplen en conde / soo maer de
blote tot daer toe conde comen ; Ende daer nae hebbe
ick wederom hoozen discourenen / dat het meer dan
wonder is gheweest / dat de booschzeben plaetse soo
slechtelijck inghenomen is / terwijlen de selve met de
smalle tegen-weere / soo wel conde versleert ende be-
waert werden / Ende diergelijcke hebbe ick / inden
doorlijt mijnes lebens / vele onderbonden / t welck my
in desen tot opmercken heeft gebracht. Ende wat de
loopende tijdinghen aen-gaet / nae dat ick hebbe ghe-
merckt / datmen een Negotie ende Coop-handel daet
mede begint te drijvē / dooz seker maniere van Wedden,
die te Roome al ober eenighe Jaren is ghebruyckt ge-
weest / ende van daer tot ons over-gebracht / daer van
de Cardinael Dossat in sijne brieven / die hy als Ambassa-
deur vanden Coninck van Vranckrijck Henry de vierde
heeft gheschreven / dit verhaelt / dat het booschzeben
Wedden sulcken verwerringe verweckte binnen Roo-
me, van wegen de partieschappen / die daer upt tusschē
de Françoysen ende Spaingarden ontfonden / dat de
Paus ghenootsaeckt was het booschzeben Wedden te
verbieden / om dat hy gewaer wert / ende beboelde / dat
sulcke Wedders hem laechden tot in sijn Palleys / om
te weten / ende dooz-snuffelen watter om-ginck / gelijck
dan onse Wedders ook beginnen te doen / dewelcke ver-
latende hare Negotien ende handelingen / met de nieu-
gierige Atheniers, nergens opuyt en sijn, dan om wat A. 17.
nieuws te seggen, en te hooren, dooz-snuffelende / so veel 21.
als mogelijck is / tot inde binnenste secreten vande staet /
Soo en geloobe ick voortgaen geen tijdinge meer / ende
het moet oock elck Christen mensche mis hagen / dat wy
C 2 noch

't Samen-sprake

noch boven al dat quaet, dat wy dagelick, voor den Heere doen, noch dese sonde daer by bougen/ dat vele onder ons tot leugen stroepers werden/ dewelcke handt-werckers der leugenen zijnde / oock de leughenen bepl ende te roop dragen / om haer profijt daer mode te doen, 't welck den Heere / die een Godt der waerheyt is, ende de selve lief heeft tot in het binnenste, ten hoochsten moet misshaghen. Het was eens een goede wet by de oude Françoysen, ghelijck Iulius Cesar verhaelt / dar niemandt onder haer mocht spreken vande saken des Landts, dandoor ende inden raet, Ende bougt daer vorder by / dat indien yemant vande onderdanen eenige tijdinge vande naebuyrige landen door het geruchte of anders hadde ontfangen, dat hy gehouden was de selve aende Magistraet, ende niemandt anders te openbaren, om dat dickwils de onbedachte menschen door de geruchten werden verschrickt, ofte in eenich schelm-stuck gedreven; de Overheyt verberght de dingen, diet hen goet dunckt, d'ander die hy noodich dunckt, openbaert hy de ghemeente. Ende dese wet ware wel noodich onder ons oock ingeboert / op dat inimmers die gene die het niet aen en gaet / haer niet de regieringe niet en be-
moepden/ om niet te grijpen in een anders werck, ofte te lasteren 't ghene sy niet en weten, ghelijck dan dickwils tot groote cleyn-achtinghe vande Heerschappien ende Heerlijkheden gheschiet. Ende wat de teghenwoordighe tijdinghe vande Bahia aengaet / ick houde het daer voor / dat onsen byandt sulcke geruchten uytstroot / om ons te doen vertraghen inde noodighe toerustinghe / ende alles wat tot voordel vanden voorghe-
melden handel dient / te verachten.

Timotheus.

Het

*De republi-
ca nisi per
consilium
loqui non
conceditur
Iul. Caesar,
lib. 6. de
bella Gal.*

*1 Petr. 4.
15.
Iud. vers.
10.*

van het overgaen vande Bahia.

Het sonde wel zijn / ende ware te wenschen / dat het
alsoo ware / want dat en soude de saken van onsen by-
ant niet seer byomen / maer veel eer te rugge doen gaen.

Theophilus.

Wel wat bescheet is dat / soudemen dan sulcke we-
gen / tot naedee van sinen byandt / niet moghen ghe-
byrucken / Ende soudemen den ghenen / diemen mach
doodt-slaen / niet met leugenen moghen abuseren ?

Timotheus.

Ik soude daer aen t'wiffelen / want my dunckt
daer is wat onderschepts tusschen het een ende het an-
dere / d'oorloghe / die Gods woordt toelaet ter noodiger
teghen-weere / ofte om sijn goet recht doot te staen / en
can sonder doodt-slaen t'welck de Heere toelaet / om de
sonden der menschen / die op sijn woort niet en passen /
daer mede te byssete soucken / ghelyck oock het rooven
ende plunderen harer goederen / ~~dat~~ geschieden / maer „ niet
leugen is een sonde / die de Heere alle tijt mishaecht / ende
nopt gheauthoriseert heeft om te ghebruycken / selfs
niet teghens sinen byandt. Wele onder de Heydenen /
hebben hier in oock t'waricheyt gemaecht ; ende daer
is noch een merckelycke reden des onderschepts / te we-
ten dese / dat pemandt / die met cracht ende cloeckmoed-
icheyt van zinnen byandt wert overwonnen / can mo-
gelyck hem selven eenichsins onder-werpen / den genen
vanden welcken hy / doot. Dan-haestighe ende cloecke
daden / is overwonnen / om dat hy cloucker ende man-
haestiger is / dan hy selve ; Maer niemant en sal gewil-
lich hem sinen byandt onder-werpen / om dat hy beter
liege can dan hy / maer veel eer hem daerom verfoeyen /
ende verachten / iae onweerdich houden / die over an-
dere heerschen souden / ghelyck Salomo seght / Dat het

Pro. 17, 7 **Een Vorst niet wel en staet, dat hy geerne licht: Maar wy willen dit discrupt booz de Theologanten laten / die beter moete hebben / om hier ober een besluyt te maeken; Ende onder-en-tusschen boozt baren in ons begonnen Discours / ober de ghelegentheyt vande Bahia. Hy ghedenckt seer wel / dat als men van het oprechten vande Generale West-Indische Compagnie hier te lande eerst begon te spreken / dat de clourste ende verstandichste luden van ons Landt / dit wel booz sagen / iae oock booz seiden / dat wy met den boozganck van dese sake niet wel en souden slagen; om dat wy soo doende / den Coninck van Spaingen souden grijsen aen den besten tack van sijne Croone / die hy met alle sijn macht soude pooghen te bewaren.**

Theophilus.

Dat en heeft my noyt beweert / want ick weet / dat den Coninck van Spaingen mensche is, ende geen God; ende dat sijne macht vleesch is, ende gheen gheest, ende dat hy niet meer en verniacht van de Heere / die sijnen adem ende al sijne weggen in sijn gewelt heeft, hem toelaet; Als de Heere hem wil plaghen / soo can hy / gheslyck vanden Coninck van Egypten wert gesept / sijnen arm alsoo verbreken, dat hy niet en soude connen verbonden werden, om wederom te heelen; Iae de Heere candien grooten Draeck, die daer licht in sijne wateren, endespreect. De water-stroom is mijne, ende ick hebbe hem my ghemaect, een angel inde caecken legghen; ende uyt sijne water-stroom trecken, met alle de visschen die aen sijneschubben hanghen, ende de selve uyt sijne wateren wech-werpen inde woestijne, om aldaer de vogelen des hemels ende de gedierte op den velde ten aese te werden. Ende gelyck vande Babiloniers, dat gulden
hoof,

Van het overgaen van de Bahia.

hoest, die machtighe Monarchie, ~~met ghewelt~~ / **dat**
als de Heere het besluyt / dat als dan alle hare vaste steden
 souden sijns als vyge-boomen met rijpe vygen, de welcke Nah 3. 12
 wannermense schuddet, den ghenen, die de selve eren
 wil, inden mond souden vallen; **Soo soude het oock**
met den Coninck van Spaingien comen gaen / **als hem**
de Heere plaghen wilde / **ende sijn genade aen de blinde**
Indiaenen bewijzen / **want ghelyck de macht van alle**
de Coningen ende vorsten der aerden / **al deden de selve**
alle handen te samen / **ende waren op eenen hoop ghe-**
taft / **niet machtichen is aenien weerschijn des blixems,** Math. 24.
 die vanden hemel comt, te weeren, **Soo en sijn sy oock** 27.
niet machtrich met alle haer ghewelt ende listicheyt / **den**
loop des Evangelij te verhinderen / **als de Heere de sel-**
ve wil vorderen / **Soo wy dan desen aen-gomensen tijt**
des Heeren hebben getroffen, dat het nager en is om co-
 nen cleynen tijt te doen, dat de Heere de woeste wih Esa 29. 17
 dernisse der Indianen tot een schoon bou-yck wilt ma- Esa 32. 15
 ken; **ende de selve met het licht sijn aensicht verliche-**
sen; **Soo sal het met onse Toer-ruitinghen op de West-**
Indien wel gaen / **ende wy sullen haest goede tindinghe**
van daer hoozen. **Soo dat ick wy over sulck voer-stel**
als dese Weerelt-wijsemaken / **niet en ontfelle**; **Maer**
dat de onse / **in het wy voeren vande voorgenelde sake**
haer niet wel ende richtich en hebben ghedragen / **ende**
datte in plaetse van Iaphet te locken, dat hy soude co- Genes. 9.
 men woonen inde hutten Sems, wiens God de Heere is, 27.
hem selve met ghewelt wyt zyne wooninge hebben ge-
dreuen / **spreekende** / **haest**, buyt siellijck, sonder eens
 aen de voer-plantinghe des Evangelijns in worden // 200 f
 rent te dencke / **en welck haer voornemste oogh-merck** Esa. 3. 1.
behoorde te zyn; **dat maect wy ten hoochsten becom-**
mert.

niere. Ick binde dien aen-gaende in mijne particuliere
Memorien/ ontrent dien tijt ghehouden/ een sake aen-
geteekent/ die my denet dat hier wel te passe sal comen/
Ezech. II. Ende is dese / dat de Propheet Ezechiël siende, by een
1.2. vergadert inden tempel vijf-en-twintich mannen, om te
beraet-slaghen wat sy doen souden tot af-weeringhe van-
den vyandt, die sijn aenghesicht begonst te stellen om
teghens Ierusalem te comen, Ende dat de voor-gemelde
mannen hadden besloten, alle de huysen rontsom Ieru-
salem af te brecken, ende geenetoclaten te bouwen, om
den vyandt alle ghemack te benemen, van daer ontrent
te comen legeren, op datse niet als in een siedenden pot,
binnen Ierusalem souden besloten werden, ghetupcht
van dese mannen / datse onsalige ghedachten ende scha-
dellijcke raedt-slaghen hadden, al hoe wel de sake/ die sy
voort hadden/wettelijk was/ ende ook inden Tempel
selve/ al waer sy / naer de wijze onder de oude gebruyc-
kelijck/ om van gewichtighe saken te handelen/ waren
vergadert/ was besloten/ om datse onbekeerde luyden
sijnde/ het voort-naemle vergaen/ / welck was haer
Tonden te laten/ ende haer van herten tot den Heere te
bekeeren. Alsoo dachte ick mede soude het ons wel mo-
gen gaē / ten aenhiere vande West-Indische Compagnie,
die anderding in haer selven goet ende loffelijck is / dat
de Heere daer over soude moghen upt-spreken/ dese
mannen hebben onsalighe ghedachten ende schadelijcke
raedt-slagen, Indien sy het rechte eynde t welck is de
voort-breedinghe des Evangeliums / comen te missen.
Dese bedenckinge hebbe ick doemaels gehad / welck
my alle tijt seer heft becommert ghehouden / over de
ghelegentheit vande West-Indische Compagnie. Ende
dan isser noch een ander stuck / dat den gheheelen staet
onles

*Hoc illis
Curia Tem
plum. Virg.*

van het overgaen vande Bahia.

onſes Landts aengaet/ t welck my ſteets te binnen comt/
ende en laet my niet ruſten / Iae het is in mijn herte als een Ier. 20. 9.
bernende vier , dat ick het niet lijden en can, noch verber-
gen , ſedert dat ick daer ober in ernſtige bedenckinge ben
gecomen ; Ende ick achte oock/ dat het/ het eenich poince
is dat alle ſwaricheden/ als met waghen-zeelen/ ober ons
treckt/ ende ober ons trecken ſal / tot dat daer op ghelet
werde.

Timotheus.

Wel/ wat is doch dat ?

Theophilus.

Het ware ſoo ghereet booz een ſlecht man / als ick ben/
niet te ſegghen/ evenwel/ mijn herte wil my in mijnen
lijve verbreken , alle mijne beenderen beven my als een Ier. 23. 9.
droncken man , die van wijne tuymelt voor den Heere,
ende voor ſijnen heyligen worde ; ende daerom moet ick
het upt- brobbelen ende en cant niet in- houden. Ende is
dit/ dat de de voornemelicke Machten onſes Lants op den
vij. Februarij 1623. booz God ende de menſchen/ in een
openbare upt- ſchrijbinge van eenen Algemeenen Vasten
biddach doemaels ghehouden/ ober het gantsche Landt/
hebben bekent/ Dat ſy bemerckten, dat des Almachtigen
Gods toorn teghens deſe Landen was aen- gheſteken, ende
al noch aen- gheſteken bleef, over de groote overdadighe
ſonden , die by de Inghesetenen des Landts, ſonder God-
vreeſentheyt, als of ſonde geen ſonde en ware, begaen wer-
den ; Ghelick de booz- ghemelde Wt- ſchrijbinghe geno-
tuleert ſtaet van woorde te woorde / in het hiſtoris ver-
hael van Nicolaes a Waſſenaer over de voor- ghemelde Het vierde
deel f. 109
Maent Februarij 1623. fol. 109, Ende dat by de ſelve tot
noch toe niet een poince van Reformatie / aen- gaende de
ſaken des Landts int gemeen/ ofte de gelegenheyt van-
de particuliere Inghesetenen van dien/ int byſonder/ ſelfs
niet

niet van eenighe grobe Landt-verderffelijcke sonden/ die
bupten alle dispupten staen / dat onder ons omme-gaen/
is voort-genomen ; niet tegen-staende dat de swaricheden
van het Landt/ sedert die tijdt/ veel hooger zijn geresen/
ende noch alle daghe hooger comen te gaen. Dit becom-
mert my ten hooghsten / ende maectt my duchtich / dat
wel swaerder oordeelen ober ons hoeft souden moghen
hanghen / ende dat onser plage noch geen eynde en is , die

Mich. 1.9 tot in Iuda gecomen is, ende tot aen de poorten Ierusalem
recket. Insonderheyt als ick daer by bemercke / dat de
tegenwoordige Coninck van Spaingen, onsen Erf byant/
daer tegens wy als om leven/ende dootd staets hebben te
vechten / even inde selve tijdt/ te weten / op den 18. Febru-
arij 1623. dat is / twee daghen daer nae / gelijcke bedenc-
kinge in sijnen Raedt op-genomen hebbende/ aengaende
de gheleghentheyt van sijne Rijken / Ende vermerckt/

Wassenaer
int sesse
deel foilo.
305.

dat de Goddelicke Majesteit tegens de selve gheoffenceert
zijnde , ter straffe verweest wert , gelijk onse Overheden
mede hebben bemerckt / Daer ober bestaen heeft te doen
merckelicke reformatie in alle sijne Rijkē/ by eē seer wijt-
loopich Placcaet daer ober uptgegeven ; en onder andere
oock dadelijck af-geschaft / d'openbare Bordeelen, die hy
tot die tijdt toe om staets redenen geauthoriseert ende toe-
gelaten hadde. Wie dit met nuchtere sinnen bemercken-
de/ ende wetende dat een yegelijcx wegen zijn stracx voor
dē Heere, en dat hy meer alle onse gangen, sal niet becom-
mert sitten / ober dien dat de voornemelicke Machten on-
ses Lants, die haer noch roemen der Reformatie, na so een
openbare Schult-bekentenisse/ hier in tot noch toe te roet
zijn gebleven/ en sulcken voort-ganck int reformeren van
eenige abusen / noch niet en hebben ghemaectt ; Daer
nochtans de Heere so goeden aen-lepdinge daer toe hadde
ge-

Van het overgaen vande Bahia.

ghegeven/ midts dat hy sulck goet booz-nemen / als onse
hooge Machten in het upt-schrijven bandt boozgemelden
Vasten-biddach scheenen te hebben / terstont also begena-
dicht heeft/ dat op die selve tijt/ dat is/ eenige dagen nae de
booz-gemelde upt-schrijvinge/ so een schadelicke en Lant-
verderffelijke Conspiratie tegens den Staet des Lants/
ende het leven van den Wijt-beroemden Vorst Maurits
Prince van Oraengien, H. L. M. booz-ghenomen / aen
't licht gebzacht en ontdeckt hadde ; als of de Heere dooz
dese groote genade/alleene op soo een goede schult-beken-
tenisse gedaen / haer hadde willen aenlocken / om in goe-
den ernst navingens de boozgemelde Belijdenisse/ d'ober-
dadige sonden / daer van het Landt ober-loopt/ te refoz-
meren ende beteren. Ghewisselijck de Heere merckt het, Mal. 3. 16
ende hoort het, ende daer is een ghedenckcedel voor hem
geschreven, daer door gesien sal werden, wat voor een on-
derscheyt daer sy tusschen den Rechtveerdigen ende God-
loosen, tusschen dien die God dient, ende die hem niet en
dient, Mal. 3. 16. 18. want gelijk den Apostel segt / Godt Gal. 6. 7
en wordt niet bespot. Ende of wy onbedachte menschen
het ghepasseerde vergeten / soo staet het even-wel/ als met
een Yseren greffie op het loodt voor den Heere veel clae-
der geschreven ; dan beyde het booz-ghemelde in het Hi-
storis verhael van Wassenaer is te speuren. Ick en twijf-
fele niet/ indien den H. Gheest / ofte Hannen met Gods
geest begaeft / gelijk die zijn geweest / die ons de Godde-
lijcke schriften naegelaten hebben/ de geschiedenissen van
dese tijden souden bestaen te schrijven/ het soude Notanter
aengewesen werden/ dat om dier oorsake wille/ onse saken
sedert die tijdt alsoo zijn geaerfelt ende te rugge geloopen.
Men soude dit spreek-woordt ober ons op-nemen / ende
seggen met den Heydensche Poëet Virgilius.

't Samen-sprake

*Virgil. 2.
Aen.*

Ex illo fluere, & retro-collapsa referri
Res Danaûm, fractæ vires, averſa Dei mens.

Dat is /

Sedert / ende van die tijdt aen
Sijn gheheel te rugg' ghegaen/
Alle de saken van het Landt/
Ende verloopen booz de handt/
Sedert is hy nae versnacht/
Ende ghebroken onse cracht/
Sedert is des Heeren hert
Van ons af ghekeert met smert.

Timotheus.

Dat wy om onser sonden wille ghestraft werden/
ende met namen over dien schoonen schijn der Godtsa-
licheyt / die wy ghemaect hebben / daer op doch niet ge-
volcht is / dat gheloobe ick seer wel / want wy hebben
booz onse oogen ghesien / hoe beswaerlijck de Heere / sedert
die tijt met ons heeft ghehandelt / ende wat een hart wesen

Psal. 69. 6 hy ons heeft ghetoont , mits alle sijne vier boose plaghen
over ons bewegende ; want hy niet alleene de oorloghe,
(die ons booz desen als een spel was / midts dat wy inde
selve / tot verbasinghe ende verwonderinge vande gant-
sche weerelt / zijn gesegent ende ghewassen in macht ende
rijkdom / ghelijck seker seltsaem dier Pijrausta genaemt /

*Plinius lib.
54. 6. 36.* daer van de Naturalisten schrijven / dat het midden in
het vier leeft ende wel ghediet) nu verschipckelijck begint
te maecten / ons belemmende beyde te watere / ende te

Ier. 16. 6. lande / Eenf-deels door visschers , die ons ter zee , anders-
deels door jagers , die ons te lande benauwen , jae onse lant-

*2 Con. 10
31.* palen afschroten , ghelijck wert ghetupcht / dat de Heere
aen Israël dede / als hy des onfermens moede wert over

Ier. 15. 6. haer , maer heeft oock de diere tijt geropen over het landt,
die

van het overgaen vande Bahia.

die door de neerloofheyt te meer wert gheboort / ende daer Pfal. 105.
nae in plaetse van wilde dieren / de wateren, dat groufaem 9.
ende wilt Element, teghens ons beweecht / oplofende
hare windelen daer in sy, door de Goddelijcke voorfenic- Iob. 38.9
heyt ende macht, als een woest kint ingewonden lagen, om
het al te versuppen; Ende dan noch ten lesten het vier der
Pestilentie onder ons aenghestecken / daer door vele vette
sijn uytghedroocht ende als stoppelen verteert, Ende noch Esa. 10. 16
terwijl wy ons niet en bekeeren tot dien, die ons slaet,
soo en laet sijn toorn niet af, sijn handt blijft noch uyt- Esa. 9. 16.
ghestreckt; want het Godloose wesen daer teghens aen-
gaet, ende brandt als in dicken woude; ende geeft grooten
roock, Dit is sedert de voorszgelde uyt-schrijvinghe ge-
schiet / ende het staet daer alsoo noch onder ons. Hier van Eubul cap.
heeft oock een Godsalich man al over eenighe Jaren / Doe 8 fol. 26.
de swaricheden noch soo hooghe niet en ginghen / onsent
halve gheclaecht / aldus schrijvende: Wat heeftmen doch „
beneersticht te beteren, dewijle wy dese merckelijcke tee- „
kenen des toorns Gods tegens ons zijn ghewaer geworden, „
is daer wel een abuys gereformeert op occasie van dien; jae „
heeftmen hier aen wel eens gepeynst? het schijnt wel neen, „
dewijle het onder ons noch al gaet, gelijk te voren, Heeft- „
men voor desen af-godische Feesten van Kerck-missen, en „
Vastel-ayonden onder-houden ende gheviert, men viertse „
noch, Heeftmen voor desen den Rust-dach des Heeren ge- „
profaneert ende gheschonden op het aldergroffste, het ghe- „
schiet noch, Heeftmen voor desen prachtich, over-dadich, „
ende onbeschaemt gheweest in allerley vleeschelicke Wel- „
lusticheyt, men is het noch; In een woordt, het is een selt- „
same plaetse, daer op occasie van dese swaricheden yet wat „
ongeschiedt, hoe blijckelick het ook sy, gereformeert ofte „
ghebetert is. Aldus claecht de voorsz-noemde Man Gods /

over dese saecke met groot recht. Maer dat de Coninck van Spaingen vanden Heere soude gelegen zijn / om dat hy soo goeden Reformatie heeft beginnen te doen ; daer in misgrijpt ghy u / want hy heeft sedert de Bahia verlozen / ende Vranckrijck ende Engelandt tot vpande getreghen / ghelijck elck een weet.

Theophilus.

Ick en vergriipe my hier in geensins / terwile ick mijne ooghen slae / op de wegen des Heeren, die veel anders zijn dan onse wegen, ende op het gene wy vanden Godsaligen Coninck Hiskia, die soo grooten reformatie inijnen tijd volbracht hadde / in Gods woort lesen / te weten / dat nae die gheschiedenisse ende trouwe van Hiskia int reformeeren van merckelijke sonden ; de Coninck Senacherib teghens hem op quam / om hem te betriegen / 't welck doch geschiede / niet om hem te beledigen / maer om vooz al de weerelt heerlijck te maken / dooz sulcken wonderbare verlossinghe / als de Heere aen hem betwees / slaende op eenen nacht 185000. van sijne vbanden / dooz de schadelijke Pestilentie / die den Engel des Heeren vanden hemel over haer bracht. Dit zijn de onbegrijpelijke wegen des Heeren ; ende het laet hem alsoo aensien / als oft het met den Coninck van Spaingen mede alsoo ware / terwilen hem de Heere de Bahia heeft laten verliezen / om de selve daer nae wederom te winnen / ende vooz het toecommende beter te verskeren.

Timotheus.

Maer wat wilt ghy van onse Overheden getrefmeert hebben ? Ick achte ghy sout geerne de Papijsten ende Remonstranten, met t'samen de Doopers upt het Lant drijven / op dat het Israel Gods mochte alleene wonen , hier op sonde uwe reformatie upt-comen.

Theophilus.

De

van het overgaen vande Bahia.

De Heere weet het, ende het gansche Israel weté het oock Aa. 1. 36
 nu sekerlijck , dat sulcx wy noyt inden sin is ghecomen/
 alhoewel ick seer daer ober verdacht ben gemaect / want
 het so verre van daer is / dat ick de voozghemelde lypden
 upppen Lande soude willen verdruben hebben / dat ick ooz-
 deele / dat de selve nergheus beter en sijn / dan onder ons/
 om te rechte ghebracht te werden / indien wy soo-danige
 waren als wy belijden / ende onsen roem mede brenghet / te
 weten goede ghereformeerde Christenen / Ende daerom
 sie ick de voozghemelde lypde doozgaens met een betweerde
 herte aen / ende bedrouwe wy ober hare vergrippinghe in
 het stuck der leere / die ick mercke dat grootelijc ghestijft
 werden in hare d'walinghen / dooz den onstichtelijcken
 wandel van die ghene die haer der reformatie beroemen/
 Iae ick houde het daer vooz / dat soude de Heere hem eens Iob. 38. 1
 verthoonen in een onweder, als hy ten tijde Iobs dede, om
 der sware dispuuten / die in ons Landt sijn / een eynde te Iob. 42. 7
 maken / dat sijnen toorn soude vergriemen ober die gene
 die haer Gereformeerde heeten / ende niet en sijn ; die haer
 beroemen van Gode , als die zijne Wet weten , ende inde Rom 2. 17
 Wet gheleert sijn , hebbende de wetenschap ende de waer-
 heyt , ende willen doch beswaerlijck inde vorme van dien Rom 6. 17
 overgoten werden , om van ghedaente te veranderen, ende
 de selve leere gelijk-formich te werden. **Dat sijn de lyp-**
den / mijns oordeels / die ons het al bederven / de welcke
 haer roemende uyt de heylighe stadt te sijn , pochende op Esa. 48. 1.
 den God Israels, gedencken doch des Gods Israels niet, noch 2.
 inder waerheyt noch in gerechticheyt. **Ende ten aensiene**
van dese hebbe ick geseyt / dat het Israel Gods alleene moet
 wonen, te weten / afgescheyden van sulcke vleeschelijcke Iud. vers 19.
 menschen, die geenens geest hebben, daer van de gemeente
 Gods in dese onse dagen crielt / ende maer al te vol is / mits

t Samen-sprake

batmen sonder onderschept ende onder-soeck tot de Ghe-
meente Gods toe-laet vreemde luyden, eens onbesneden
 Ezech. 44 7. **herte, ende eens onbesneden vleesch, alle die slechts be-**
geeren / ende datmen tot de selve in-gaet, als tot eene on-
 Ezech. 23 44. **tuchtighe vrouwe, als men eertijds tot Ahala ende Ahaliba**
placht te doen. Soo dat het gheenstins dat is daer mijn
ooge op loopt/ dat het Landt soude ontbloomt werden van
zijne Ingeleutenen/ die ick wensche dat soo vele waren/ als
des zants aende oever der zee/ ofte des gras op den velde;
want wy beleven teghenwoordich sulcke tijden/ terwijl en
 Esa. 13. 12 **wy den eenen voet inde Oost, en d'andere voet inde West-**
Indien hebben geset, dat een Man dierbaerder is dan goud,
ende een mensche costelijcker dan vele stucken gouts uyt
 Zach. 5. 9 **Ophier. Maer dit is het dat ick voor hebbe/ Het wijff de**
 Act. 8. 23 **godloofheyt, met alle hare t'samen-coppelinghe der onghe-**
rechticheyt, in een coorne mate toe-geestolpt ten Lande he-
nen uyt, immers uyt Gods huys, ende uyt het Heylichdom
des Heeren te late voeren, want dese berocken ons aller-
 Prov. 14. 34. **lep swaricheyt/ gelijk Salomo segt/ dat de sonde is der Lan-**
den, en luyden bederf. Ick lese dagelick de Prophetische
schriften / ende hoorde de selve oock weckelick uyt-leggen/
wanneer ick nu de selve verghelecke met de gelegentheyt
van onse tijden / soo bevinde ick daer in / dat vast alle de
sonden/ die de Propheten opt gestraft hebben / ende daer-
om sy voorsept hebben/ dat eerst de plagen Gods/ en daer
 Mich. 3. **nae oock den Totalen onder-ganck over het oude volck**
van Israel soude comen/ so dat Sion verploeghet, ende Ieru-
salem ten steen-hoopen, ende de bergh des Tempels tot een
wilde hoochte soude werden, onder ons handt-grijpelijk
te vinden sijn. De Propheet Hoseas, een hart bode, voor
 Nah. 1. 15 **Israel, wiens voeten niet en quamen over de berghen om**
vrede te vercondighen, ende te segghen, Houdt uwe vier-
dagen.

van het overgaen vande Bahia.

daghen Israel ende betaelt uwe beloften , **maer om den on-**
derganck van de thien stammen Israels te bootschappen/
vint de redē van sijne harde bootschappe inde menichte en
grouwelijckheyt van hare sonden / die hy dan bele optelt/
 als onkennisse Gods, Ontrouwe, Meyneedicheyt, Leugen,
 Moorderie , Dieverie, Overspel , ende inde Priesters selve Hof 4.4.
 onwetentheyt ende onghewoelen vande Goddelijcke Wer,
 ende groot misbruyck van haer Eerweerdich ampt , Gie-
 richeyt, Hoererie, ende Dronckenschap. **Even alle de selve**
die onder ons omme-gaen/en te binden zijn/ behalven dat
wy geen Afgoden-dienaers en zijn ; in welckers stede bele
van ons zijn moettwillige/ ongehoorszame / en wederspan-
nige luden tegens het woordt Gods / Daer op dat past/
 'tgene Samuel tot Saul seide/die ooc geen afgoden-dienaer
 was/ende nochtans verworpen/ Weder-spannicheyt is af-
 goderie ende afgoden-dienst, 1 Sam. 15.23. Ende d'afvallige Ier. 3. 11.
 Israel is vroom tegens de verstocte Iuda. **Iae laet ons onse**
Moeder / de Jootsche kercke selve vraghen / naer haeren
Schept-brief / om in te sien de redenen / waerom de Heere
haer heeft verlaten/ wy sullen aldaer met groote letteren, Hab. 2.2.
 die vanden voor-by loopenden man wel connen ghelesen
 worden , **binden gheschreben :** Ghy zijt om uwer sonden Esa. 50.1.
 wille vercocht, Ende uwe Moeder is om harer overtredinge
 wille verlaten, Quam ick, daer en was niemant, Riep ick,
 niemant en antwoorde my. Uwe ondeuchden scheyden u Esa. 59.2.
 ende uwen God van malcanderen, en uwe sonden verbergē
 sijn aengesicht van u-lieden, dat ghy niet verhoort en wert.
Ende dan dencke ick hy mijn selve / Is die vaste Staet
 Israels, die de hant Gods selve, ten Conincklijcken huysē,
 door sijne groote macht, voor d'oogen vande gantsche we-
 relt , tot prijs ende bewijs van sijner heerlicheyt, op de ber-
 gen soo vast hadde geplant , die oock rontsom met bergen
 was

E

was

t' Samen-sprake

- Pfal. 45** was beset, ende de Heere rontsom haer, als eenen vierigen
2.
Zach. 24. muyr, is de selve dooz de sonde t'onder-gegaen / die so vast
ghefet was; wat wilt het dan van onsen Staet werden/
die op de lossen wateren geboudt is / ende alleene de vettich-
Deut. 33.
19. heyt vande zee suycht, en daer toe noch soo nieu is / dat het
ralck daer van nauwelick op-gebroocht is / daer in doch al-
reede alle de sonden / die het oude volck hebben bedorvert/
te binden zijn. Het is te beclagen / dat de domme mensche
so geaert is / dat hy niet en can gelooven / dat de sonde / daer
in hy so grootē vermaeck heeft / want gelijk Salomo segt /
Pro. 14. 9 De dwase drijven haren spot met de sonde, ende het is haer
gelijk als een spel (sonde te doen) so groutwelick is voer de
Heere; Ja / dat de Heere de sonde / die wy meest beminnen /
aldermeest haet / Het schars Epha, dat is / de valsche mate /
ende ongerechtigheyt / die wy meest lief hebben / is het ghe-
Mic. 6. 18 hate de schars Epha, dat de Heere niet luchten noch verdra-
gen en can / ende en wil niet, dat het in onse huysen blijve;
Dit doet my als met uyt-gerechten halse / nae de verbete-
ringe der dingen omme sien / sonder dewelcke ick vast be-
slupte / dat onse Staet niet langhe sal staen. Ende als ick
dan met mijne gedachten noch voerder gae / ende nae het
Ier. 7. 12. bevel des Heeren / my te Silo laet binden / Dat is / inden
Pals, inde Veltoline, het Schoudal des Heeren, in Bohe-
men, Moravien, ende Slesien mede / al waer den naem des
Heeren ghewoont heeft, Ende sie toe, wat de Heere aldaer
gedaen heeft, om de boosheyt wille des volcx, hoe hy sijne
Isa. 31. 9. woningen aldaer heeft op-gebroken / ende noch vier noch
heirt meer int openbaer onder haer heeft; en hoe sy als een
verjaecht Ree, en cudde sonder Koeyen zijn geworden; Die
Isa. 13. 14
Pfal. 107. nu doolen inde woestijne, op eenen onghebaenden wech,
4. hongherich ende dorstich, dat haer de ziele versmacht, in
Ezech. 22
24. een Landt dat niet bereghent en wert, ten tijde destooms,
dat

Van het overgaen vande Bahia.

dat is / als des Heeren toorn als vier ober haer roockt /
Soo schijnt my het herte in mijnen lijbe te breken / ende
can selfs inde liebe nacht geen ruste binden / maer ben ge-
nootsaecht upt te roepen / Huyt ghy dennen , want de ce- Zac. 21. 2
deren zijn ghevallen , ende haer heerlicken gebouw is ver-
stoort, Ende gheschiet dit inden groenen, wat wil dan van Luc. 23.
den dorren werden. 31. **Insonderheyt als ick noch hier by**
vermercke / dat die harde Propheetie onder ons waer ghe-
maeckt wert / die rechts vooz de eerste oberboeringhe des
volckx Gods naer Babilonien , den Propheet inden mont
gelept wert / ende die oock bij-mael in het nieuwe Testa- Math. 13.
ment recht vooz den Totalen onder-ganck vande Joden 14.
verhaelt staet / Dat de Heere mede onder ons uyt-ghestort Mar. 4. 12
heeft eenen gheeft van swaren slaep, ende onse ooghen toe- Luc. 8. 10
ghesloten ; jae de Propheten selve, ende de hoofden , met Act. 28. 28
t'samen de Sienders gheblindet, Soo dat het gesichte aller Rom. 11.
Propheten , is geworden als de woorden eenes versegelden 8.
boecx , 't welck niemant lesen en can, **Dan en can ick my** Isa. 29. 10
niet langer inhouden / maer ick moet clagen als de draken, Esa. 6. 10.
ende huylen als de struyfsen , om dat onser plage geen raedt Amos. 1.
en is. 8. 9.

Timotheus.

Ick en can uwen ernst in desen niet teghen-sprecken /
Timothee , alhoewel ick breefe / dat ghy daer mede niet
meer vorderen en sult / dan of ghy d' Elbe wildet verhin-
deren / datse niet en bloepde / ende dat hare wateren niet
nederwaerts en blietede.

Theophilus.

Eventwel / en gebe ick de moet alsoo niet verloozen / als
ick bemercke wat in boortijden onder het oude volck ghe-
schiet is / hoe de Coninck Hiskia , (in welckers tijde de
Propheeten Elaias ende Micha hebben gepropheteert / ende
hare stemmen als een basuyne verheven , ende teghens de

sonden gedondert) met het volck dat doemaels leefde/door
der selber predicatie alsoo sijn betweecht geworzen / datter
bele dinghen inde politie ende kercke sijn ghebetert / daer-
om oock de Heere sulcken ecclatanten ende verre luydende
verlossinghe in hare tijden / aende Stadt van Ierusalem
heeft bewesen / daer van wy lesen Esa. 37. dat hondert en
vijf-en-tachtentich duysent van hare vyanden op eenen
nacht door eenen slach vanden hemel, sijn gevallen. Ende
ick en t'wijffle daer niet aen / indien maer die ghene / die
Esa. 4. 14 met het soudt des paleys souten , ende daer toe die gene die
daghelijckx voor de calumne staen, om het woort van des
Heeren wege/beyde tot d'Overheden/ende Ingesetene des
Landts te draghen/hier in alle soo wel eens waren/als de
weet vooz-gemelde Prophten/ Esaïas ende Micha geweest
sijn/diemen siet dat dickwils eenderlep reden/jae woorden
ghebruyckt hebben / om malcanderen/ in haer goet vooz-
nemen te stijven / als te sien is / Esa. 2. 1. Mich. 4. 1. Of
daer soude oock ghewisselijck wat goets onder ons te we-
ghe ghebracht werden / insonderheyt nu inden aenbanck
van dese nieuwe regeringhe van den Vorst Henry van
Nassauw , teghen-woordich Prince van Oraengien , gelijk
wy sien / dat de Propheet Ieremias , sulcken occasie waer-
ghenomen / ende daer toe ghebruyckt heeft / om de oberste
ende het volck / die hy dickwils te voren met menichbul-
dich raden / ende bermanen aetgegaen hadde / nu weder-
om van nieuws aen te vallen / ons beschryven Ierem. 26.
Ier. 26. 1. Alwaer wy dese woorden binden / In aenbeginne des Co-
ninckrijcke Iojachim , des soons Iosia, des Coninckx Iuda,
geschiede dit woort vanden Heere, ende sprack, So spreekt
de Heere, Treet inden voor-hoffaenden huysdes Heeren,
ende predickt alle steden Iuda , die daer henen ingaen aen
te bidden inden huysdes Heeren , alle woorden die ick u
bevolen

Van het overgaen vande Bahia.

bevolen hebbe hen te segghen, ende doet daer niets van, of sy misschien hooren wouden, ende hem bekeeren, een yghelijck van sijnen boosen wesen, op dat my oock berouwen mochte dat quaet, dat ick haer dencke te doen, om haers boosen wesens wille, endespreect tot hem, So spreect de Heere, Sullet ghy my niet luysteren, dat ghy in mijne Wet wandelt, die ick u voorgheleyt hebbe, dat ghy hoort de woorden mijner knechten de Propheten, die ick doorgaens henen tot u ghesonden hebbe, Ende ghy doch niet hooren en woudet, Soo sal ickt met desen huyl maecken als met Silo, ende dese Stadt alle volcken op aerden ten vloecke maecken.

Timotheus.

Maer liebe / hoe is de Propheet Ieremias met dese sijne predicatie geslaecht / Ist niet also, dat als de Priesters ende Propheeten Ieremiam hoorden, dat hy sulcke woorden sprack inden huyl des Heeren, datse in stede van te luysteren nae sijnen raet / die soo bilckel ende heylsaem was / hem grepen, ende seyden O hy moet steruen, ende marckten alsoo een opvoer teghens hem / Ende de voorgemelde Propheet soude oock vande handen der Priesteren ende Propheeten ghestorben hebben / ten ware de boosen ende het gansche volck hadde ghesproken / dese en is des doots niet schuldich, want hy heeft tot ons ghesproken inden name des Heeren onses Gods, Ier. 26. 16.

Theophilus.

Eene ghy seght is alsoo / Ende als vermercke in dese onse daghen een ongheluck / dat desen bycans ghelijck is / Ende is eene vande diepten des Satans, die hy gebuyckt / om alle goet onder ons te bederven / Ende is dit / Dat ghelijck de oude roode draeck, die de weereit doorgaens henen verleyt, doo desen ons Landt ende Kerckte menigherleys

Wijse beroert / ende groote af-byeucke ende verghinderinge
aen den boort-ganck des Evangeliums gedaen heeft / nu
oock / nae sijne oude wijse / niet af en houdt / om het selve
te doen / ende nieuwe roere te maecten / Ende daer toe
grijpt hy in een ander middel / ende neemt booz een volck
te bestrijden / dat hem in dese daghen meest inde weghe is/
ende dat zijn sulcke lypden / de welcke bemerckende / dat
hy door Gods sonderlinghe ghenade / de waerheyt onder
ons bebesticht hebbende door Publique authoziteyt / niet
alleene bande Synode tot Dordrecht ghehouden / maer
oock bande Landt-voochden selve onder ons / oock daer
hy gheboelen / dat wy weerdelyck sulcker onverdiende ge-

Rom. 6.17 nade behooren te leven ; Ende nu hebbende de rechte
vorme der wetenschap, ende der waerheyt, oock inde selve
vorme behoorden overgoten te werden , om daer nae van

Tit. 2.10 ghedontere veranderen , ende de ware leere te vereieren
men oeten uyt-muytenden Godsaligon wandel ; die onsen
trots ende roem mochte zijn , teghens alle dwael-geesten

1 Petr. 2.15 die ontrent ende onder ons leven / om de selve den mondt
te stoppen niet wel doen , Ende dat wy op dat goet Fon-

dament der ghenade Gods, dat onder ons ghelept is / daer
tande Herre Christus selve den uyttersten bouck-steen is,
moeten boort-gaen te bouwen / niet hoy, stroo, stoppelen,

1 Cor. 3.12 dat is / een windige leere / die hele op blaest met eenē pdele
waen der salicheyt / die doch het vier der beproovinghe
niet en soude connen verdragen, Maer Goudt, Silver, ende

cosselijcke steenen, dat is / allen Christelike dochden /
vougende tot het gheloove deucht , tot de deucht weten-

2 Petr. 1.5.6. schap, tot de wetenschap maticheyt, tot de maticheyt lijd-
saemheyt , tot de lijdtsaemheyt Godvruchticheyt , tot de
Godvruchticheyt broederlijcke vriendelijckheyt, ende tot

de broederlijcke vriendelijckheyt liefde , op dat wy dese
dinghen

van het overgaen vande Bahia.

dinghen hebbende, ende daer in overvloedich zijnde, niet onvruchtbaer gevonden werden inde kennisse onses Heeren Iesu Christi, gelijk den Apostel Petrus ons leert/ende ^{2 Petr. 1. 10.} de Heere onse God van ons verwacht/ na dat hy so merckelijcken genade aen ons heeft bewisen / om onse beroe-
pinge ende verkiefinge vast te maken, ende te geenentijde te struyckelen; Dese luyden/ die hier nae in goeden ernst trachten/ ende het daer voor houden/ dat ghelijck de Synode getracht heeft vrede onder de verschillige menschen te maken / datmen alsoo oock door goede reformatie der zeden/vrede met God moesten poogen te maken; dese luyden segghe ick/can die oude roode Draeck nae sijnen aert/ noch luchten noch lijden / want hy oock wel siet/dat hier in/na alle Godlijck bescheet/ de vasticheyt van ons Lant/ ende de sekerheyt van Gods kercke alleen bestaet/daerom vale hy de sulcke seer onbeschaemdelijck opt lijf / ende begintse hatelijck te maken/onder den naem van Sabbataris-
sen ende Werck-heyligen, om datse wat harder aen-
dringen op de onder-houdinge van Gods geboden/ die ons le-
ven zijn, om soo wel het ghebodt, als de leere des gheloofs onbevleet te houden. Ende hier toe bindt hy gereet eenige losse/ende oock eenige onvoorsichtige menschen/die hem handt ende schouderen bieden / om sulcke teghen te staen.

Timotheus.

Ik hope immers datter sulcke geene onder ons te vinden zijn.

Theophilus.

Ik ben van goeder handt verzekert/dat ja/ ende weet plaetse / stont ende personen/ ghelijck my aen-geschreven is / die in hare by-een-comsten hebben besloten sulcke tegen te staen/ die een Jootsche en Pharisaische pzeijf heyt/ inde tijden des Evangeliums / tot na deel vande Christelijcke bypheyt soecken in te voeren/daer by verstaende sul-

2 Cor. 5. 11. **Ik/ die de verschrickelichheyt des Heeren weten, de menschen soecken te bewegen tot het prijs betrachten van alle de gheboden Gods.**

Timotheus.
**Het is beclaelich alst alsoo toe gaet / dat het een deel het ander te weder doet/ ende tegen staet / ja dat de Bou-
 Neh. 4. 5. luyden malcanderen terghen ende teghen-loopen; soo dat d'ene breekt/ 't ghene d'andere soekt te bouwen ende te stichten. Maer wie sieck daer soo haestich ende beheert aen-comen/ het is Tobias, dunckt my / hy moet wat sonderliner nieuws hebben / dat hy soo aen drijft / jck sal hem aen spreken / Weest ghegroet Tobia.**

Tobias.
Ende ghy van ghelucke Timothee.
Timotheus.
**Maer wat hebt ghy Tobia dat ghy soo hart aen slapt/ men seght in een Spreek-woord/ dat die ghene die rasch gaet over wech, niet en gaet om schult te betalen, maer om schult te maken, is het also met u/ of hebt ghy anders een
 Prov. 25. goet geruchte ghehoort uyt verre Landen, dat ons mochte verquicken als een coelen dronk waters een dorstige ziele, gelijk Salomo spreekt/ want dat hebben wy rechts van doene in dese brandende hitte der swaricheden/ vooz onse aemechtige ziele / die aen alle canten beclemt wert.**

Tobias.
Geheel het contrarie/ want daer comt nu sekere tijdinge/ dat de Bahia over is / al vanden eersten Mey verleden.

Timotheus.
Ik achte datter wederom Wedders inde weere zijn/ die ons dese tijdinghe uyt stropen / om haer proffijt daer mede te doen.

Tobias.
Neen/ ten is dat niet / maer de sake gaet vast / want de schepen

van het overgaen vande Bahia.

ſchepen met het volck zijn alreede in Ceſſel / ende eenighe tot Amſterdam aengekomen / de naerdere particulariteyt / ſullen wy hier nae vernemen.

Theophilus.

Eenige hebben voór deſen wel geoordeelt / dat gelijk het lichtelick is eenige plaetſen op den Coninck van Spaingen te veroveren / midts dat hy van wegen ſijnen moedighen trotz / die op niemandt en paſt / is / als die ghene die ſeker wonen, als die ſonder mueren ſitten, die noch grendel noch poorte hebben, daerom men hem lichtelick can beſchadigen / ende hier of daer over-ballen ; dat het alſo beſwaerlijck is de veroverde plaetſen tegens zijn gewelt wel te bewaren ende behouden / Om dat hy daer nae met alle ſijne macht op de ſelve vallende / die gereet can over-compelen ende weder in-nemen / ende wy ſoo verde gheſeten zijnde / beſwaerlijck enige hulpe / haer te paſſe toe-brengen.

Ezech. 38
11.

Tobias.

Daerom oock de Engeliſchen , wanneer ſy inden Jare 16de. 1611. Calis Malis ingenomen hadden / hebben alleen de plaetſe ghephindert / ende zijn alſo van daer geſcheyden ; Welck indien hier mede gheſchiedt ware / ſoo hadde de Compagnie groot voordeel daer by gedaen / ende hadden van daer wederom tot andere plaetſen gaende / connen van ghelijcken doen / bederbende ende vernielende in d'een plaetſe voór ende inde andere naer / alle d' Equipage die de Coninck van Spaingen heeft in alle ſijne ſchepen / ende alle ſints beuyt makende / ſoo vele ſy connen / om alſo ſijne macht te verſwacken / ende te crencken / daer door ſy ten laetſten / met meerder ghemack / tot haer voornemen conden gheraken / ende onder ende tuſſchen goede Negotie vanden beuyt maken.

Theophilus.

f

Jae

Iae wel / ick weet niet wat daer van seggen / ick hebbe onlanx een seer aerdich discours gelesen inde brieven vanden Cardinael Doffat , die gesonden was vanden Coninck van Vranckrijck , *Henry de vierde* om hem te reconcilieren met den stoel van Roome ; Dese schrijft aenden voorszgemelden Coninck in eene van zijne Brieven inden Jare 1596. aen-gaende het in-nemen van Calis Malis dooz d'Engelschen ghedaen / aldus/

*Cardin.
Doffat en
ses lettres
sur L'an.
1596.*

Doozts/ de sake/ daer van hier sedert drie weecken herwaerts/ meest is gesproken gheweest/ ende die by nae alle andere praet heeft doen op-schorten / is het in-nemen van de Stadt / ende t' Eplandt van Calis , dooz de Engelsche
 „ Scheepl-armade / daer van utwe Majestept al te wel sal
 „ verwitticht geweest zijn; oock en meyne ick daer van niet
 „ te spreken / om u te doen weten / watter geschiet is / maer
 „ om u gewaerschoutwt te houden / van t'gene datmen daer
 „ van alhier geseght ende ghekout heeft. De tijdinge quam
 „ hier den laetsten Julij / dooz expresse loopers/ ende brieven
 „ vande Coop-lieden/ selfs der Genebopsers/ de welke niet
 „ alleen en schreben de gemelde in-neminge/ ende de schade/
 „ die alreede gebeurt was/ dooz het verlies van een goet getal Galepen/ Galioenen/ ende groote schepen/ met Coopmanschappen gheladen/om nae nieu Spaingen te varen;
 „ maer oock de vreesse van erger sakē / Als dat een deel vande
 „ gemelde Engelsche Armade gingh langx alle de Spaensche rusten henen/ nemende/verbrandende ofte verderbende alle de Oorlogh-schepen / die daer souden ghebonden werden ; Waer upt ontsaen soude een groote verswakkinge vooz dien gantschen Staet / ende dat de gene die in het gemelde Calis souden blijven/ souden gaen naer Sevilien / t'welck onbooslien is van Oorloghs gereetschap/ ende wonderbaerlick rijk / Datse souden doen rebbele-

ren

ren de **Moriskens** van Andalousia, ende van het by gele-
ghen **Coninckrijcke Grenaden** / ende noch souden doen
overkomen de **Mauren** upt **Barbarien** in **Spaingen** /
waer upt sy boossepden de gantsche ruïne van die groote
Monarchie / ('t welck d'eygen woorden zijn van versche-
den brieven upt **Spaingen** ghekomen) **Dese** natie / ende
dit **Hoff** van **Roome** selfs / 't welck geern koudt ende gre-
tighlijck alle occasien daer toe dienstigh waerneemt / be-
gonde terstondt daer van te kouten / aenmerckende ten eer-
sten / de swackheyt / die sy seiden / daer door gheopenbaert
te wesen / soo van dien **Prince** / te weten den **Coninck** van
Spaingen / de welcke ober lange ghewaertschoutwt zijnde
van die **Zee-armade** / de welcke toegernst wiert / ende hem
met namen dreyghde / ende hadde nochtans niet konnen /
ofte niet weten hoe den slaggh af keeren / ende tot de ver-
sekertheyt van zijne **Zee plaetsen** wel versien / **Als** oock
van die seer vermaerde ende ghebreef de **Monarchie** / waer
van de **armen** ende de **beenen** / als de **Neder-landen** , **Mi-**
lanen , **Napels** , ende **Sicilien** , ghewapent / ende met
blanck harnasch bedeckt waren , ende nochtans het hooft
't welcke **Spaingen** is , was als naeckt , ofte bedeckt met
taffelstaf ofte eenighe andere lichte sijde , sonder wapenen ,
kruydt , kogels , noch selfs gheschut noch garnisoen , dat yet
te beduyden was , aen die sijde daer de **Engelsche** ingevallen
waren , nochte oock daer ontrent / gheleuck de brieven op
die plaetsen gheschreven / getuyghden / die ick selve gesien
hebbe , waer by dese praters noch voegghden / datter in
Spaingen wepnich volck was / aen d'een sijde / om dat
die natie soo vruchtbaer niet en was / als die gene die min
Meridionael sijn / aen d'ander sijde / om datmen daer upt
van tijde tot tijde volck trecht / tot behoudinghe van soo
veel verre ghelegen **Staten** / welcke dien **Coninck** heeft in

„ verscheyden deelen des weerelts / dat die wepnige Spain-
 „ gaerden die daer overbleven / niet des krijghs ervaren wa-
 „ ren / noch goede soldaten / gelijk de gene / die verre bande
 „ handt gheleert ende gedisciplineert gheweest zijn / Datter
 „ oock seer wepnighe krijghs- oversten souden wesen / onder
 „ eenen ouden ende verballen koningh / ende eenen jongen
 „ Prince sonder ervarentheyt / waer upt sy besseloten / dat de
 „ Engelsche ende andere die desen aenslach hadden boozge-
 „ nomen / hun daer op booz dese repse wel verstaen hadden /
 „ bespringende dese Monarchie aldaer / daer meest aengele-
 „ ghen soude wesen / ende daer het booz de bespringers ghe-
 „ mackelijckst was / ende min perijckel hadde / ende dat-
 „ men den Coninck van Spaignen in Spaignen selve be-
 „ commerende ende druckende / hem becommerde ende
 „ druckte in alle sijne andere Staten / Ende het was hem
 „ als by de kele te grijpen / ende selfs inde quartieren van
 „ Calis ende Sebillien alwaer al het goudt / ende d'andere
 „ middelen aen comen / die upt de Indien comen / ende wer-
 „ den dan van daer boozts upt-ghedeelt / tot behout ende
 „ ouderhoudinghe van de andere Staten / welcke den ghe-
 „ melden Coninck verre bande handt heeft ; dewelcke als
 „ haer de water ader quame te ghebreken / souden drooghe
 „ blijven / ende van selfs souden verlozen gaen. Van dese
 „ aen-merckkinghen quamen dese Draters tot Pronostica-
 „ tien / boozsiende dat booz dit Jaer de Blote die gerect was
 „ om upt die quartieren naer Indien te baren / niet baren en
 „ soude / ende dat de gene die van Indien comen moeste niet
 „ comen en soude / ofte comende bande Engelsche soude ge-
 „ nomen werden / Dat dese belettinghe der Bloten in het
 „ gaen ende keeren / daer naer soo langhe dueren soude / als
 „ de Engelsche het ghemelde Eplandt souden in-houden ;
 „ waer upt volghen soude / dat de Coninck van Spaignen
 gheen

Van het overgaen vande Bahia.

gheen credit meer by de Burgers ende Coop-lieden hebben soude / noch gheen partije met hun connen sluyten / ende dien volghens de Legers niet soude connen betalen / daermen alreede om de betalinge muptineerde / noch oock sijn Garnisomen / ende Pensionarisen / die by in verscheyden quartieren heeft. Verre soudet dan van daer wesen / dat by middel hebben soude om de Gouverneurs der steden ende plaetsen van andere Princen te corromperen / gelijk by placht / Daer benebens dat by boven het verlies vande ghemelde middelen oock soude verliezen / dooz het ontdecken van sijne swachheyt / de reputatie ende de autoriteyt die by verre onder andere Natien hadde / ende het soude vooz alle andere Princen beter zijn / om dat hare onderdanen niet meer op hem (den Coningh van Spaingen) siende / ende sijne protectie niet meer achtende / hun soudent schicken om hare natuerlijke Princen te gehoorzamen / ende van niemant dan van haer te dependeren / Dattet noch wel daer toe soude moghen komen / dat zijn onderdanen daer van den meestendeel hem maer dooz geweld gehoorzamen / haer upt zijn gehoorzaemheyt soudent onttrecken / niet alleen byten Spaingen / verre van hem / maer oock wel in Spaingen selfs / daermen weet dat heele Probintie op hem qualijk te vreden sijn / als Portugal / Arragon / ende Catalonia / ende mogelick noch andze. Ende dese lieden behaechde desen haren praet des te meer / dat sy verwachteten / dat de Engelsche van die partije niet alleen en soudent wesen / Maer dat uwe Majesteit oock soude 't sijner tijdt Crijghs-bolck in Spaingen soudent senden / het ware dan in die eyghen quartieren van Calis / ofte in eenich ander quartier naerder by Franckrijck.

Maer ondertusschen / datmen in kout / sulcke dinghen aenmerckte ende voozlepde / soo is de tijdinge ghekomen

t Samen-sprake

„ dat de Engeltche het gemelde Eplandt verlaten hadden/
 „ waerom de selve kouters die voorghemelde Engeltchen/
 „ hebben beginnen te blameren / sulcken occasie te hebben
 „ laten verlopen gaen / ende sulck een goet beginsel te ver-
 „ laten / om een macht te verswacken ende tot reden te bren-
 „ ghen / diemen soo tyzannighlyck hadde misbruyckt / op-
 „ halende dese kouters veel exempelen van die Septentrio-
 „ nale Natien / die in voorszeden tijden wel de sterckte ende de
 „ hebscheit ghehad hebben om verre Landen te winnen /
 „ maer niet de patientie / noch de stantvasticheit / ende voorsz-
 „ sichtigheyt van te behouden / ende seggende / so de Engel-
 „ sche ober hun / ofte ober andere / dit voordeel ghehad had-
 „ den / datse sulcx alsoo niet en souden verlaten hebben / ende
 „ souden hun proffijt daer mede wel anders hebben weten
 „ te doen.

Timotheus.

Voorszwaer daer zijn veel merck-weerdige dinghen in-
 den voorsz-ghemelden Brief / die op de ghelegentheyt van
 desen tijdt wel passen / annopende den Staet vanden Co-
 ninck van Spaingen, daer mede wy te doen hebben ; ende
 de tegenwoordige ghelegentheyt van die van Engelandt
 mede / die het daer wederom schijnen te willen herbatten /
 doorsz de toe-rustinghe die sy doen / De Heere wil sijnen se-
 ghen daer toe gheben ; om waer te maken de Prophetie /
 Num. 24. die daer seght / dat de schepen uyt Chitim, den Assur sullen
 24. verderven. Ick hebbe dickwils ghedacht / dat het met de
 teghentwoordige ghelegentheyt van Spaingen alsoo staet /
 ghelyck het ten tijde des Propheten Esaia stont met den
 Coninck van Assyrien, ende zijn volck / daer van de voorsz-
 ghemelde Prophet ghetuycht / datse waren een volck des
 Efa 18.2. reghels regels, ofte der vertredinge, Dat is / nae de rechte
 oversettinghe / Een volck dat alle andere volckeren eenen
 prec-

van het overgaen vande Bahia.

precisen reghel ghewent was booz te schryben/ ofte de sel-
 be/ dooz hare macht / te vertreden/ indien sy haren reghel
 ende boozschrift niet ghehoorszamen en wilden. Ende eben
 van dit volck getupcht de *Prophete*/ dat het een gescheurt Esa. 18. 2.
 ende gheplondert volck was, upt dien/ dat sijne macht soo
 wijs ende zijts upt-ghesprept zijnde / seer wepnich t'sa-
 men ghebonden was / ghelijck de Mooren, haer selven
 moet-geheinde / om teghens den Coninck van Assyrien
 op te trecken / doemaels daer van spraken/ Esa. 18. 2.
 Ende alsoo staet het nu mijns achtens / met den Coninck
 van Spaignen mede / die zijne macht soo wijs ende zijdt
 uptreypdet/ dat hy te hups alder swackst is/ Eben gelijck
 een spinne/ die haer netten ende webben ten rupmsten upt-
 ghetreypdet hebbende / om beel te vanghen / haer eyghen
 lichaem daer over soo upt-merghelt/ ende te niete maect/
 datse daer dooz gheheel ranck ende upt-ghesoghen is / in
 haer selven / Ghelijck mede vande oude Romeynen, die Ier. 50. 23
 den hamer des gantschen weerelts waren, wert ghetupcht/
 Dat terwijlen hare heijr-legers af ende vande handt waren,
 ende dwaelden inde uytterste eynden des weerelts, soo en
 was in Italien selve niet een Leger om haer te beschermen,
 daer upt de roer-binck Catalina occasie nam om de Stadt
 van Roome te hups te beroeren; gelijck de Historien daer
 van ghetupghen. Quod dum in extremis mundi finibus
 arma Romana peregrinabantur, nullus in Italia erat exer-
 citus. Flor lib. 1.

Tobias.

Het is wel Timothee, ghy onder hondt alsoo u selven
 met eene pdele hope / maer onder-ende-tusschen sijn wip
 het Schaep qupte.

Timotheus.

't Is waer / maer ebenwel vertronwe ick / dat het booz

't Samen-sprake

het toecomende goet sal doen / dat wy desen slach soo ont-
 verhoets hebben ontfangen/ soo wy slechts wijs zijn/ om
 het Godlijck bescheet/ ende het goet / 't welck in dit verlies
 verborghen is / wel te menageren ende daer upt te erlan-
 ghen / om voortaan op alles beter orde te stellen. Als de
 Heere onse God/ naevolgens sijne belofte / aen Abraham
 ghedaen / het Landt Canaan , het Landt der Heydenen
 onder sijn volck ten lote verdeelen wilde / So handelde de
 Heere even alsoo met haer/ doende eerst een groot wonder-
 werck voor hare oogen/ ende voor de oogen des ganschen
 weerelts / om zijne vanden verbaest te maerken / wer-
 pend de mueren van Iericho , een gheweldighe Fontier-
 stadt / alleen door het blasen vande Rampf-hoornen om
 verre/ daer door een groote verschrikkinge quam over alle
 de omliggende volckeren/ Ende opende also een deure aen
 sijn volck / een schoone deure der hope , om in het Landt
 te vallen/ Maer also d'Israeliten, tegens het uytgedruckte
 ghebodt des Heeren / haer des verbanden goets lieten ge-
 lusten / om yet wat daer van onder haer te slepen / Soo
 vergrimde des Heeren toorn tegens haer/ om deser misdaet
 wille / ende haer herte werdt verstaeght als water / van
 weghen d'ongherechticheyt die onder haer was / ende sy
 werden voor de Mannen van Ai gheslaghen/ Niet om
 de deure der hope, die haer alreede gheopent was / voor
 altijd te sluyten / maer om den Ban , die onder haer was/
 ende haren voortganck verhinderde/ upt het midden van
 haer te nemen / op dat haer de Heere daer nae wel dede.
 Alsoo hope ick oock / dat het op het eynde met dit verlies
 mede gaen sal.

Hof. 2. 14

Theophilus.

Niemandt en heeft daer yet teghens / De Heere ghebe
 dat het oock alsoo gaen mach / Maer zijt ghy oock een
 Parti-

van hetovergaen vande Bahia.

Participant inde voor-ghemelde Compagnie, Timotheo.

Timotheus.

Jae ick Theophile, booz een wepnich / nae mijne ghe-
legentheyt / ende ick en wilde noch teghentwoordich niet/
dat ick het niet en ware / indien maer de saecke recht wel
can her-bat werden / maer houde mijn Actie nu soo goet/
als opt te boozen / want ick vertrouwe vastelijck / dat nae
goede ghenomen informatie op alles / ende ontdekt sijn-
de waer het ghehapert heeft / dat sulcken mis-slach aldaer
begaen is / de saken oock boorzaen beter belept sullen wor-
den. Ende dat insonderheyt / nae trouwe erbarene ende
cloeckmoedighe Hooft-dienaers booz de Compagnie sal
upt-ghesien werden / want daer comt het al op aen / de
Capuytte moet booz al wel ghestelt werden / op dat den
goeden in-bloet van daer tot alle de leden mochte aff-co-
men. Ende het ghemeene Landt moet oock dese saecke/
als daer aen haer ten hoochsten gheleghen is / meer aen-
trecken ende ter herten nemen / want nae den mensche te
spreken, de verlossinghe / jimmers de verlichtinghe van
onse Oorloghe moet van daer comen / jae dese oorloghe
moet ons de brede toe-brenghen / soo sy slechts wel werden
belept. Onse Natie is oock van dien aert niet / datse de
moet soo haest laet ballen / maer grijpt nieuwen moet en-
de courage van elcken slach die haer wert ghegheben /
Ende dit moeten wy oock vertrouwen dat hier sal ghe-
schieden / indien wy anders niet veraert zijn / ende de
noodt dwinght ons oock daer toe. Wy moeten vanden
Spaingaert ghelooven t gene de Propheet van Moab ghe-
tuyght / Men heeft altijts gheseyt vanden stouten Moab, dat
hy seer stout sy, hooveerdich, hoochmoedigh, trotsich ende
overmoedich, Doch de Heere spreekt van hem, Ick kenne
G Icr. 48. 29
sijnen

*Hac pacem
tibi bella
dabunt.*

't Samen sprake

fijnen toorne wel, dat hy soo vele niet en vermach, Ende
 onder-staet hem meer te doen, dan zijn vermoghen is,
 Ierem. 48. 29. **Ende my dunckt / ick hooze den Heere tot
 ons spreekken ende ons bevel gheben /** Treckt op teghens
 een volck dat ghenoech heeft, ende seker woont, Sy en
 hebben noch poorten, noch grendelen, ende wonen al-
 leene, Ierem. 49. vers. 31. Want Spaingen is wel teghen-
 woordich de roede des toorns des Heeren, ende den stock
 sijner grimmicheyt, die de Heere beweecht teghens een
 huychelich volck, **hoe danige onder het Geresoymeerde**
 Ier. 49. 31. **Christen volck vele zijn /** dat hy het hier ende daer beroove,
 Efa. 10. 5. 12. **uyt-deele ende vertrede ghelijck als dreck op der straten.**
 Doch wanneer de Heere alle sijne wercken uyt-gericht sal
 hebben op den berch Sion, ende te Ierusalem, soo wil hy
 oock, ongetwijffelt, te huys soecken de vrucht des hooch-
 moedighen Coninx van Spaingen, ende de heerlijckheyt
 sijner hooveerdigher ooghen, **Van sal de wrevel aen Li-**
 Hab. 2. 17 **banon begaen, ende al dien grooten overlast / die hy aen**
Gods Kercke soo lange te boozen / ende oock nu versche-
lijck begaen heeft / hem bedecken, ende overvallen, ghe-
lijck de Propheet Habacuc den Coninck van Assyrien, **die**
soo veel verwoestingen onder het volck Gods aengericht
hadde / eens toedreychde / Hab. 2. 17. **Ende het geschiede**
oock alsoo / Dat Zesach het grondt-sop vanden kelck des
 toorns Gods moest drincken, Ierem. 25. 26. Ende de laet-
 ste druppelen uyt-lecken, Efa. 51. 22. **Want aldus spreekt**
de Heere / Siet inde stadt die nae mijnen naem genaemt is,
 beginne ick te plagen, ende soudt ghy onghestraft blijven ?
 Ghy en sult niet onghestraft blijven, Ierem. 25. 29. **Dit**
moghen wy inden gheloobe / doch met lanckmoedicheyt
verwachten / van die ghene die de ghemeene ruste van het
Christen-rijck nu soo langhe ghesteurt heeft.

Tobias

van het overgaen vande Bahia.

Tobias.

Amen.

Theophilus.

Iae Amen.

Endius in convivali Senatu super Pace
ab Hispano oblata.

Poterant hæc accuratius elimari , nisi per temporis op-
portunitatem amor reipub. præmaturus ea decerpisset.

